

1821 Ei gate i Brasil med aner fra Stjørdal

Det er i dag ingen med navnet Gørrissen som bor på Stjørdal eller i Trondheimsområdet. Det forhindrer ikke historieinteresserte i å nikke gjenkjennende til navnet når den prektige Værnes Hovedgård på Stjørdal nevnes. Familien Gørrissen kommer opprinnelig fra den nordligste del av Tyskland, Flensburg og Schleswig området, hvor Hans Gørrissen, født 1698 og gift med Agneta Nissen, er den personen som kanskje blir nevnt mest som slektens ”stamfar”. Han var forpakter på godset Brunsbuell som tilhørte den tyske keiserfamilie. Vi har oversikt over slektsleddene. I følge opplysninger fra Willy Emil Gørrissen skal stamfarens oldebarn, Hans Herman Egedius Gørrissen, ha dratt til Trondheim i 1807, kanskje i lag med sin bror Marcus. Slekting og kontaktperson Helge Gørrissen er ikke i stand til å finne noen opplysninger om ham i Norge. Det er mulig at han enten flyttet tilbake til Flensburg eller at opplysningene om at de to reiste sammen, ikke stemmer.

Kanskje det eldste flyfotoet av Værnes Hovedgård? Det var i dette området Gørrissen etablerte sitt virke. X: Hovedbygningen

Hans Herman Egedius Gørrissen ble født den 31. mars 1791. Andre opplysninger tilsier annen dato. I en Christian 4.-bibel fra 1633, som Gørrissen var eier av en stund, har han skrevet om seg selv: "*Hans Hermann Egedius Gørrisen, født den 21/3 1790 i Flensburg i det Slewig Holstenske, conditionert for kjøbmand Eduard Oeding i Trondhjem fra 1808 til 1814. Etableret kjøbmand i Trondhjem fra 1814 til 1821 marts den 23 - efter den tid eier av Værnes gaard i Stjørdalen*". Han giftet seg med Anna Marie Johnson og fikk med henne to barn: Herman Egedius, født 14. januar 1820 og Anna Maria, født 15. oktober 1822. Alt tyder på at kona døde i barsel.

Hans Herman Gørrissen startet som handelsbetjent i Trondheim i 1808 og fikk handelsbrev i 1816, eller som han selv skriver: i 1814. Samme år etablerte han handelsforretninger sammen med Carsten og Bernt Moe i deres forretningsgård i Strandgaten i Trondheim. Allerede i 1819 opphørte kompaniskapet og Gørrissen bestemte seg for å bli gårdbruker. På dette tidspunktet

synes det som Gørrissen hadde kjøpt eiendommen Byhaven i sentrum av Trondheim. Eiendommen ble i 1820 solgt til Jørgen B. Lysholm som etablerte destilleri og brenneri der. Det er mulig at dette salget ga Gørrissen nok kapital til å kjøpe Værnes Hovedgård av rittmester Einar Schavland Gram. Denne Schavland Gram hadde kommet fra Vibe i Sparbu hvor han ble født i 1781. Gram fikk skjøte på Værnes Hovedgård fra Ole Nanstad den 2. januar 1817 for 15 000 riksdaler. I skjøtet er nevnt en stor skog i Selbu. Gram hadde samtidig både Værnes Hovedgård og det gamle Wesselske Jordgodset som omfattet Pottemakeri, Teglværk, Kalkbrænderi på Tangen og Hollan Kalkbrudd. Gramslekta har fostret minst en kjent person i landet, nemlig Fredrikke Marie Gram, gift med

Værnes Hovedgård

statsminister Qvam. Fru Qvam i 1896. Hennes far var brorsønn Værnes. I historisk årbok for Nord-Trøndelag fortelles det i en slektshistorie at «*Selv barna fikk de sine gårde av faderen i fuld stand med prektige huse, som han selv hadde bygd for dem*», hvilket skulle tyde på at faren til Værnesbonden, godseier David Andreas Gram, nok hadde planen klar for sin sønn og for Værnes.

stiftet Norges sanitetsforening av vår rittmester Gram på

Gram bygde nåværende hovedbygning på Værnes med tømmer fra Forradalen. Arbeidet startet i 1819. Bygningen som er i to etasjer er 400 kv.m og har 31 rom. 27 vinduer på sørsiden og 29 vinduer på nordsiden. Faktisk talt var dette det eneste Gram fikk gjort. I slektsboka vedrørende Gramslekta heter det seg at han var en meget vakker mann, men hadde svak helse og etter gamle opptegetelser "et vanskelig sinn". Det ble sagt at Gram var den beste til å danse pols i hele Innherred og Trondheim. Den 9. mai 1815 giftet han seg med Sara Carstine Frimann, datter til prosten i Snåsa. Einar Schavland Gram døde på Værnes den 29. oktober 1820, 39 år gammel. Da var dessverre allerede hans hustru død, og deres to småbarn på to og fire år ble tatt vare på av hans bror.

Det kunne ikke stå så dårlig til med Stjørdal på denne tiden. Da den store sølvskatten til Norges bank ble utlignet i 1818 var det kun åtte prestegjeld i landet som stod over Stjørdal. Alle var på Østlandet.

Den 29. juni 1821 kjøpte Hans Herman Egedius Gørrissen altså gården Værnes, samt Kindset, ved en auksjon etter Einar Gram. Etter å ha overtatt Værnes Hovedgård gifter Hans Herman

seg på nytt, denne gangen med Christine Dons, født 21.10. 1800 og døde 15.12. 1859. Med henne fikk Gørrissen følgende barn:

Meta Adelheide Gørrissen,	født 17.12.1824, døde 25.05.1903
Faber Marcus Johnson Gørrissen,	født 23.06.1826, døde 08.07.1878
Hilman Christian Gørrissen,	født 09.10.1827, døde 09.06.1857
Helene Caroline Gørrissen,	født 24.02.1829, døde 14.08.1831
Frederike Emilie Gørrissen,	født 16.05.1830, døde 17.07.1860
Hanna Christine Gørrissen,	født 16.12.1832
Hieronymus Gørrissen,	født 1835, døde 01.01.1836
Josefine Georgine Gørrissen,	født 25.04.1838
August Carsten Vielstrøm Gørrissen,	født 24.08.1843

Det er en del variabler hva gjelder datoer mellom det Stjørdalsboka benytter og de datoer som familien benytter. Jeg velger dessuten å holde meg til skrivemåten innen familien i Norge i dag: Gørrissen, selv om selvsagt familienavnet i Tyskland ble skrevet Görriessen og i Brasil Görresen.

Gørrissen bygget ut gården i stor stil, og dyrket - slik at flyplassområdet ble kalt «Storåkeren». Det var en storgård som utviklet seg under Gørrissen. Han inviterte folk til å bygsle til seg jord. Kanskje var det ei tid opp mot 150 mindre plasser innenfor det vi i dag kan kalle Værnes Flystasjon + Værnesmoen. Vinteren 1820/21 ble det hugd ned 1800 trær (furu). Det ble sagt at tømmeret skulle gå til kirkebygg på Vestlandet. Der det før hadde vært furuskog, kom det nå opp røsslyng. Den ble mest brukt til brensel, men også som «sengefor». I 1835 bygde Gørrisen dobbelsporet «vannvei» i form av uthullede stokker helt fra Kleivdammen, over 100 år før Stjørdal fikk sitt eget vannverk.

Til venstre: Faber Marcus Gørrissen (1826-1878), som bosatte seg i Brasil. Til høyre hans sønn: Marcus/Marcos Görresen

Gørrissen hadde som nevnt handelsbrev fra Trondheim, og hadde rett til å starte handel. I østre enden av hovedlåna ble det derfor butikk og krambod, og selve Værnes Hovedgård ble i midten på 1800-tallet det største handelssentrum i dalføret, slik det var flere hundre år tidligere. I tillegg hadde han brennevinbrenneri på gården sin. Gørrissen nybygde alle

uthusene på Værnes, og var en svært drivende kar, som alltid hadde bruk for ledige hender. Selv unger fikk arbeid hos Gørrissen på Værnes. De aller minste fikk plukke barkongler og kvist i skogen, og som betaling fikk de ei vasskringle eller ei skillingskake i daglønn. Det var ingen som snakket om barnearbeid i den tiden, alle tok et tak - og når det attpåtil ga mat i en sulten unge, var alle fornøyde med det.

Etter hvert bygde Gørrissen annen handelsvirksomhet nede på Halsen, blant annet et bakeri. Og når vi så vet at han drev eget teglverk på Værnesleiret, må en kunne hevde at den siste flensburgeren på Stjørdal gjennom sitt virke skapte arbeid for mange husmenn ute på Værnesmoen. Utviklingen på Halsen mot midten av 1800-tallet hadde skapt bedre forutsetninger for handel der nede enn oppe på Værnes. Gørrissen solgte derfor Værnes, og bygde seg opp en eiendom nede ved sjøen som fra gammelt av ble kalt Omnråa. I 1850 flyttet han hele sin virksomhet dit ned og kalte stedet for Halsøen. Dette er omtrent der gang- og sykkelbrua går over E14 ved jernbaneundergangen.

Stjørdalsgodset (det Wesselske jordgods) ble skilt ut og solgt til Jenssen & Co i Trondheim, samt til Einar Schavland Grams bror, Jacob S. Gram. Den industrielle virksomheten som ble drevet på Håbet (Medbroen) like ved Gammelverksgata ble i 1824 flyttet til Tangen, som siden ble hovedsete i eiendomskomplekset. Gørrissen eide 70 større og mindre gårder med 120 hester, 400 kyr og 1200 sauer, som han solgte ut for 25 000 riksdaler, tilsvarende Kr 100 000.- hvilket var billig ifølge investorene. I 1835 kjøpte Gørrissen gården Risvollan, like sør for Nardo i Trondheim. Eiendommen er i dag en del av bydelen Nardo og er fullt utbygget. Hans Herman Gørrisen døde på Halsen (Stjørdal) 27. mars 1861.

Hans Th. Hesselberg overtok Værnes. Men det gikk ikke særlig bra. Han flyttet til Trondheim, og forpaktet bort gården til Karl Løken på Bye. I 1887 ble Værnes Hovedgård solgt til Forsvaret. Bygningsmassen har vært brukt av Forsvaret, og ved siden av hovedbygningen ble det bygd villaer i 1902 og offisersmesse i 1926. Selve hovedbygningen har gjennom flere år vært gjenstand for diskusjon, men har de siste årene blitt restaurert og påkostet betydelige beløp fra Forsvarsbygg, for dermed å bevare denne historisk viktige bygningen i Stjørdal.

Når du kjører på gaten Marechal Floriano i San Francisco do Sul i Brasil nærmer du deg etter hvert selve sentrum. Men før du kommer dit, svinger du inn i en gate som heter Comandante Cabo. Den tar deg ned mot Babitango, ei bukt som tiltrekker seg all din oppmerksomhet, hvor små båter glir fredfullt av sted i komplett harmoni med landskapet. Så dukker Vila de Gloria opp, et sted som synes å vokse i evig blomstring, styrt av sola som en kraftfull dirigent. Til høyre dukker så et dominerende gult hus opp hvor den lange balkongen på et vis rammer inn det storslåtte, hvor strykerne kan sitte og omsvøpe omgivelsen med beroligende musikk. Et lite paradys på jord. Dette er Villa de la familie Görresen fra Stjørdal i Norge.

Dermed skal vi forflytte oss til en av sønnene til Gørrissen på Værnes, nemlig Faber Marcus, f. 1826. Han var utdannet veterinær i Stockholm. Sammen med 105 andre forlot Faber Marcus Gørrissen den 25. oktober 1850 Trondheim med kurs for San Francisco i California på skipet S/S Sophie under kommando av hollenderen T.V. Lesen. Det er mulig at fartøyet var kjøpt av

de som reiste med skipet. Hensikten var å lete etter gull i California etter at James Marshall hadde funnet gull i Sacramento River.

20. januar ankom skipet Rio de Janeiro hvor de skulle få nye matforsyninger om bord. Det var nok i utgangspunktet planen, men skipet hadde vært ute i meget dårlig vær i det sørlige Atlanterhavet og etter en inspeksjon av skipet, nektet kaptein Lesen å føre skipet videre. Skipet ble kondemnert og videresolgt. Prisen de oppnådde var langt mindre enn det de hadde betalt, og situasjonen var naturligvis meget alvorlig for passasjerene/eierne. Etter en noe omtåket og uklar tilværelse lot flere seg friste til å la seg rekruttere til Hamburg Company som koloniserte et sted som het Dona Francisca. Et landselskap, Schrøder & Co, tilbød dem å bli kolonister i Santa Catarina i det sørlige Brasil. 74 av passasjerene godtok tilbudet. De øvrige dro enten tilbake til Norge eller kom seg videre til California på annen måte.

Santa Catarina er den nest sørligste delstaten i Brasil og har hovedstaden Florianopolis som delvis ligger på en øy med masse strender. Den lille delstaten mellom karakteristiske Rio Grande do Sul i sør og Paraná i nord, er elsket av argentinere som kommer i store strømmer om sommeren, ved juletider og til påske. Det kjølige klimaet trekker mange turister som søker ro om vinteren. Santa Catarina har nylig for 6. gang på rad vunnet konkurransen om beste delstat for å slå seg ned.

Florianopolis styrker stadig sin status som turistby. Mange av strendene har gode muligheter for surfing mens andre har det smule farvannet som solhungrige badeturister søker. I dalen som heter «Vale do Itajaí» finner vi byen Blumenau med sterke tyske innslag. Denne dalen er flere ganger utsatt for enorme flommer. Befolkningen har svart med å skape en ettertraktet ølfestival. Jordbruk i mindre skala har en sterk stilling i Santa Catarina. Men det har også jordbruk av mer industriell karakter.

Santa Catarina er en fredelig liten delstat i Brasil med høy sysselsetting og god utdanning i befolkningen. Delstaten har aldri markert seg sterkt innenfor fotball, men har fostret Brasils beste tennisspiller i Gustavo Kuerten fra Florianopolis. Han vant French Open i 1997, 2000 og 2001. Han var den første brasilianeren som vant en Gram Slam-turnering, og er den eneste sør-amerikaneren som har toppet ATP-rankingen ved årsslutt.

Faber Marcus Gørrissen ankom Santa Catarina den 9. mars 1851. Han ble begeistret for havnebyen Sao Francisco do Sul, Brasils tredje eldste by, og åpnet en butikk på Babbitonga

Casarao Görresen

Villa de la famille Görresen

gaten, på hjørnet av Dr. Luiz Gualbert gaten. Senere etablerte han en konserveringsfabrikk hvor han hermetiserte reker fra Babbitonga, som er den lokale bukten utenfor byen. Virksomheten ble utvidet til også å hermetisere palmehjerter (palmeskudd), samt tørking av ris. Produksjonen var oppe i 2 000 - 3 000 bokser hermetikk pr. dag og 20 - 25 sekker ris pr. dag. Palmehjerteproduksjonen drives fortsatt, men er flyttet opp til Amazonas hvor produksjonsforholdene er gunstigere. Stjørdalingen Faber Marcus ble en ledende kraft i området, delaktig innenfor så vel politikk som det sosiale og kulturelle livet.

I 1873 bygget Faber Marcus Gørrissen et stort herskapshus ved stranden: Casarao Görresen. Her hadde han sine forretningslokaler nede, og boligen - inklusive ballsal - oppe. Huset er fremdeles delvis eiet av familien. I det lokale museum i byen er et eget rom innredet for familien Gørrissen og en annen familie av tysk herkomst. Fortsatt bor det to personer med etternavnet Görresen i byen.

Faber Marcus giftet seg med Carolina Schneider (tysk) og fikk til sammen ni barn, blant dem Marcus født 24. juni 1875. Marcus ble også en engasjert forretningsmann og politiker. En av hovedgatene i Sao Francisco do Sul bærer hans navn: Rua Marcos Görresen!

Marcus, som senere skiftet navn til Marcos, hadde tre barn: Ivo, Delia og Americo. Disse tre blir da oldebarn av Hans Herman Egedius Gørrissen på Værnes. Ivo fikk to barn: Pedro Ivo og Hildegard. Sistnevnte giftet seg med den tyskættede Agnel Augusto Fricks. Hildegard fikk fire barn, blant annet Fernando Görresen Fricks, som besøkte Værnes Hovedgård den 28. juni 2013 (se bildet). I Norge synes det å være Helge Gørrissen i Tromsø, og hans søsken: Johan

På Værnes Hovedgård, 28. juni 2013

Bak f.v: Bjørn-Helge Larsen (red. Stjørdals-Nytt), talk og Sør-Amerika ekspert, gift med brasilianer. Helge Gørrissen, fra Tromsø - nærmeste slekt i Norge av Gørrissen på Værnes. Arthur Fricks Gomes fra Brasil, tippippoldebarn av Gørrissen på Værnes. Foran f.v: Fernando Görresen Fricks, fra Curitiba, Brasil - tippippoldebarn av Gørrissen på Værnes. Fabiana Moro Martins, gift med Fernando, og Anne-Lise Gørrissen, gift med Helge

Petter i Sarpsborg, Ellen Barmala på Hamar og Inger Johanne Michalsen i Asker, som er nærmeste slekt til Gørrissen på Værnes. Disse nordmennene er da seksmenninger med Hildegard, mor til nevnte Fernando i Brasil. Gørrissen på Værnes blir da hans tippoldefar. Fernando er gift med Fabiana Moro Martins. De bor i Curitiba, hvor begge to er arkitekter. Det arkitektoniske blir til slutt et nøkkelord både direkte og i overført betydning. Det er som om arven fra *Værnes Hovedgård* på Stjørdal har forplantet seg til *Villa de la famille Görresen* i Brasil, navnet sementert i form av ei gate - som for alltid vil vitne om en driftig familie som ikke bare ga arbeid til utrolig mange, bygde opp bærekraftige samfunn både på Stjørdal og i Brasil, men klarte det gjennom to ganske så ulike kulturer, geografiske områder, klima og miljø.